

MEMO algemeen bestuur

Aan	algemeen bestuur
Van	dagelijks bestuur
Onderwerp	Antwoord schriftelijke vragen WN, FNP en PvdA coupures Slapersdijk
Datum	27 mei 2020

Op 8 mei 2020 hebben de fracties van de PvdA, Water Natuurlijk Fryslân en FNP schriftelijke vragen gesteld over de Slapersdijk nabij Anjum. Aanleiding voor deze vragen is een discussie over het beheer en onderhoud van coupures in deze dijk zoals die binnen de gemeente Noardeast Fryslân gevoerd wordt. Graag gaan we nader in op de gestelde vragen.

- 1 - *Vindt u dat de Slapersdijk met haar coupures van cultuurhistorisch belang? Zo nee, waarom niet? Zo ja, waarom en heeft u, zoals de Unie van Waterschappen adviseert, een inventarisatie gemaakt van de waarde van de Slapersdijk/Alddyk?*

De kerntaak van Wetterskip Fryslân is het bieden van bescherming tegen wateroverlast en het zorgen voor voldoende en schoon oppervlaktewater. De Slapersdijk is al lange tijd niet meer nodig voor deze taken en hebben we voor het grootste deel al afgestoten. Het bepalen van de cultuurhistorische waarde van een object dus ook van deze dijk, is aan de Stichting Waterschapserfgoed in samenspraak met gemeenten en provincies. Zij bepalen ook het beleid ten aanzien van het erfgoed, inclusief afspraken over het daarbij behorende beheer en onderhoud. De stichting waterschapserfgoed ziet geen argument om de slapersdijk op te nemen.

- 2 - *Wat is/zijn de uitkomst(en) van de gesprekken over de Slapersdijk/Alddyk over de schade aan de coupures die u met het Gemeentebestuur van Noardeast Fryslân heeft gevoerd?*

In onze gesprekken met de gemeente hebben we steeds het verschil gemaakt tussen beheer en onderhoud dat raakt aan de veiligheid van de openbare ruimte versus het meer esthetische beheer en onderhoud. Daar waar wij eigenaar zijn, hebben we een verantwoordelijkheid in het borgen van veiligheid. Dat betekent dat wij schades aan de dijk of coupures herstellen die een gevaar kunnen betekenen voor de openbare weg. Overige schades zijn aan de gemeente of omwonenden, evenals wensen tot aanpassingen aan de dijk of coupures. Dit is meerdere malen zo besproken en ook erkend door de gemeente. Dat neemt niet weg dat de gemeente voor de financiering van het 'esthetische' beheer en onderhoud geld blijft zoeken bij Wetterskip Fryslân.

3 - *Heeft u er op aangedrongen dat de Gemeente Noardeast Fryslân niet alleen de cultuurhistorische waarde van de Slapersdijk/Alddyk in haar bestemmingsplan noemt, maar er ook een juridische status (bijvoorbeeld Gemeentelijk Monument) aan toekent?*

Zoals bij vraag 1 aangegeven hebben wij daar geen rol in. Bij voorkeur dragen we ook de laatste delen van de dijk in eigendom over en is het aan de gemeente, al dan niet in samenspraak met publieke partijen te bepalen wat er verder mee moet gebeuren.

De gemeente heeft zowel de dijk als de coupures opgenomen in het bestemmingsplan als cultuurhistorisch waardevol door middel van een dubbelbestemming.

4 - *Welke stappen gaat u verder ondernemen? Heeft u bijvoorbeeld overwogen de Slapersdijk, of de coupures onder te brengen bij de Stichting Waterschapserfgoed?*

In het verleden hebben wij gesprekken gevoerd met de Stichting Waterschapserfgoed over de Slapersdijk. Ook zij hebben afwegingen te maken waar de – beperkte – middelen op ingezet worden. En ook zij zijn afhankelijk van afwegingen die bijvoorbeeld gemeentes en andere organisaties maken. Dit heeft er in het verleden en ook nu niet toe geleid dat zij de dijk in eigendom kunnen of willen overnemen.

Naar de gemeente hebben we een voorstel gedaan om een bepaalde coupure voor behoud aan te wijzen. Deze coupure wordt niet gebruikt door groot landbouw verkeer, alleen door ons om bij het gemaal te komen. De gemeente staat dan aan de lat voor het eventueel verzorgen van informatieborden en dergelijke. Daaraan gekoppeld stellen we voor om de coupure waar landbouw verkeer doorheen gaat te laten vervallen voor cultuur historie. Deze coupure wordt stuk gereden, en aangezien de gemeente de veroorzaker(s) van de schade niet kan achterhalen, kan de esthetische waarde van deze coupure niet gewaarborgd blijven. Zie bijgevoegde ambtelijke bespreek notitie die Wetterskip Fryslân met de gemeente heeft gedeeld.

5 - *Wat is nodig om als Wetterskip Fryslân de cultuurhistorische waarde van de Slapersdijk met haar coupures te erkennen en (al dan niet samen met anderen) beleid te ontwikkelen om deze te verbeteren en in stand te houden?*

Zoals bij vraag 1 is aangegeven is het niet de taak van Wetterskip Fryslân om een oordeel te hebben over de cultuurhistorische waarde van objecten en daar naar te handelen.

6 - *Is de bestuurlijke afspraak binnen Wetterskip Fryslân over het beheer van de Slapersdijk/Alddyk in strijd met de eigen distelverordening en zo ja, wat gaat u daaraan doen? Is dat niet zo, waarom? En hoe communiceert het DB dat met de omwonenden?*

Wetterskip Fryslân heeft niet een eigen distelverordening. Er is een Provinciale Distelverordening waar de betreffende gemeente, in haar gebied, toezicht houdt op naleving.

Wij voeren als WF het volgende onderhoud op de dijk: 1 maal maaien in augustus, afhankelijk van de weersomstandigheden wanneer precies, waarna het gewas wordt afgevoerd. Verder reageert WF op klachten van derden over distels, waarna deze worden bestreden. Dit beheer en onderhoud doen wij niet alleen op deze slapersdijk maar op al onze secundaire keringen. Door de toezichthouder (in dit geval de gemeente Noard-East) is WF nog nooit aangesproken vanuit de distelverordening.

'WEINGAT ALDDYK DYKSTERWEI'

DE TOEKOMST VAN HET VERHAAL VAN HET VERLEDEN

Geschiedenis

De Alldyk is aangelegd in de Middeleeuwen. Later is het een slaperdijk geworden en tevens de grens tussen de zeewerende waterschappen Contributie Zeedijken Oostdongeradeel en de Anjumer- en Lioessenserpolder. Het bestuur van het laatste waterschap besloot in 1878 tot het maken van 13 zogenaamde 'wagengaten' in deze dijk: afsluitingen met beschoei- en schermwerken. Het lijkt erop dat de Contributie Zeedijken Oostdongeradeel vervolgens het beheer over deze gaten kreeg, want dat waterschap heeft rond 1911 deze slaperdijk verhoogd en verzwaard, waarbij de afsluitingen van de wagengaten hersteld, aangepast en in aantal verminderd werden.

Samenvatting cultuurhistorische beoordeling

De hele dijk met de coupures is van cultuurhistorisch belang; dijk en coupures vormen de neerslag van een belangrijk stuk waterstaatsgeschiedenis en zouden daarom bescherming verdienen. De coupures geven een goed beeld van de functie die ze hadden en zijn nu een belangrijk beeldmerk van de dijk en omgeving. De score van 19 punten geeft aan dat de coupures van provinciaal belang zijn en bijna de status van rijksmonument verdienen. In de jaren '90 van de vorige eeuw zijn de coupures opgenomen in het MIP (nr. FR-DON-7), maar uiteindelijk niet geselecteerd voor rijksmonument.

Bouwkundige kenmerken

De dijkcoupures zijn qua opzet gelijk maar in detail, ten gevolge van de plaatselijke dijksituatie, iets afwijkend. De coupures zijn in de dijk opgenomen en bestaan uit massief gemetselde hoofden met aan de uiteinden een verbreding. De totale brede is ca. 1,3 m. met twee gleufsparingen waarin bij hoog water balken als kering konden worden aangebracht. Het metselwerk is in kruisverband aangebracht en aan de bovenzijde ligt een betonplaat als afdekking. Veel van de gemetselde dijkcoupurehoofden zijn beschadigd op de hoeken en het voegwerk is plaatselijk aangetast.

Functiewijziging

De oud kering heeft een aantal jaren geleden zijn waterstaatskundige functie verloren. Daarmee is de kering overbodig geworden en is het niet meer noodzakelijk dat het eigendom wordt behouden. Wetterskip Fryslân heeft een aantal opties onderzocht het eigendom over te dragen aan een andere potentiële organisatie voordat is besloten de Alldyk in kavels aan naastliggende perceeleigenaren te verkopen. Het gedeelte van de Alldyk, gelegen tussen de provinciale weg en Oostmahorn is in eigendom overgedragen aan naastliggende perceeleigenaren. Het gedeelte tussen de provinciale weg en coupure Alldyk-Dyksterwei is deels verkocht aan naastliggende perceeleigenaren.

Huidige situatie coupure Alldyk-Dyksterwei

Door deze coupure (weingate) loopt de openbare weg. De coupure is in slechte staat van onderhoud dat voor het overgrote deel is te wijten door aanrijdingen van het steeds breder wordende weg(landbouw)verkeer. Als er gevaarlijke situaties ontstaan worden door Wetterskip Fryslân onmiddellijk maatregelen getroffen om die ongedaan te maken. Afgebroken materiaal wordt veilig gesteld. Reparatie/herstel wordt niet uitgevoerd omdat dit onbegonnen werk is zolang niet iets aan de verbreding van de openbare weg wordt gedaan.

Situatie westelijke coupuremuur

De onderhoudstoestand van deze coupure is onderwerp van discussie bij gemeente Noardeast-Fryslân, Vereniging voor dorpsbelang Lioessens, Werkgroep Weingatten, enkele bezorgde burgers en Wetterskip Fryslân. Tussen gemeente en waterschap is op bestuurlijk niveau enkele keren gesproken over de onderhoudstoestand. Daarin is afgesproken keuzemogelijkheden op hoofdlijnen te verkennen om de cultuurhistorische waarde van het betreffende 'weingat' zichtbaar te houden voor de toekomst.

1. Reparatie/herstel

Wetterskip Fryslân heeft door een zaakkundige de coupure laten beoordelen en gevraagd een kostenraming¹ te maken voor het verplaatsen van de westelijke coupuremuur (1-1,5 m1) en reparatie/herstel. De kosten zijn geraamd op bijna € 60.000.

In deze kostenraming is géén rekening gehouden met reparatie/herstel van oostelijke coupuremuur en verbreding van de openbare weg ter plaatse.

Ethisch vraagstuk: is het maatschappelijk verantwoordt een fors bedrag aan gemeenschappelijk geld te investeren in het behoud van betreffende coupure?

2. Financiering

De betreffende coupure heeft geen monumentale status. Subsidies generen ligt daarom niet voor de hand. Maar soms is het mogelijk dat een beroep te doen op een provinciale subsidieverordening voor instandhouding van monumenten. In bepaalde gevallen kan ook een niet monument met een provinciaal belang in aanmerking komen².

3. Overlaten aan de tijd

Gelet op het kostenvraagstuk is het te overwegen de toestand van de coupure over te laten aan de tijd. Niet alles wat van cultuurhistorische waarde kan voor de toekomst (in goede staat) behouden blijven.

Ethisch vraagstuk: is het maatschappelijk verantwoordt de cultuurhistorische waarde uit het zicht te laten verdwijnen en daarmee het verhaal van het verleden niet meer kunnen vertellen?

¹ Kostenraming d.d. 3 maart 2020.

² Uitgangspunt daarbij is dat de coupure eigendom is van een stichting/organisatie voor behoud van monumenten.

4. Cultuurhistorische waarde anders behouden

Achter ieder monument of landschapselement zit een verhaal van mens en cultuur. Verhalen uit het verleden die wij over het algemeen graag willen behouden voor de toekomst. Ook het verhaal achter betreffende coupure en de gehele oude zeewering met nog veel meer coupures, kan blijven behouden voor de toekomst.

Overwogen kan worden op een andere plaats een coupure, inclusief schotbalkenhuisje, in goede staat te behouden voor de toekomst met daarbij een informatiepaneel waarop in het kort het verhaal van de oude zeewering en op een beeldende landkaart de andere coupures worden aangegeven.

De toekomst van het verhaal van het verleden kan op die wijze goed worden behouden en beter zichtbaar worden gemaakt in het landschap.

Voor het verkrijgen van draagvlak in de streek is het wellicht mogelijk de werkgroep *Weingatten* en de Vereniging voor Dorpsbelangen Lioessens te betrekken gesprekken.

Coupure naar een gemaal, ongeveer halverwege de Alddyk met verplaatsing van het schotbalkenhuisje naar wegzijde met bijpassend informatiepaneel.

Schriftelijke vragen ex. Art. 35 Reglement van Orde Algemeen Bestuur Wetterskip Fryslân.

Betreft: Schade aan coupures/ weingatten slapersdijk/Alddyk nabij Anjum.

Toelichting:

Nabij Anjum bevindt zich de Slapersdijk, deels eigendom van Wetterskip Fryslân, maar inmiddels geen onderdeel meer van de zeekering. Een deel van de dijk is verpacht aan een schapenhouder, een ander deel is verkocht en een deel is eigendom van Wetterskip Fryslân. Daar waar schapen lopen, houden die de begroeiing kort. Voor het eigendom van het Wetterskip is bestuurlijk besloten de slapersdijk uit kostenoverwegingen besloten de dijk nog maar 1 x per jaar te maaien/onderhouden.

De Slapersdijk wordt genoemd in de Cultuurhistorische Atlas van Fryslân (www.fryslan.nl) als belangrijk voor de wordingsgeschiedenis van Fryslân. Sinds 1592 omdijkt hij de Anjumer en Lioessener Polder. Maar de wordingsgeschiedenis gaat nog verder terug; al in de tiende eeuw werd er land gewonnen op zee.

Nu vormt de Alddyk een kenmerkend patroon in het landschap. Net als de Slachtedyk, die nu wordt beheerd door It Fryske Gea en als een belangrijk cultuurhistorisch element wordt gezien in wat ooit de Middelsee was.

De Slapersdijk/Alddyk met haar zo kenmerkende coupures wordt op verschillende plekken genoemd en geroemd. Het is een mooi en gaaf voorbeeld van een dijk, waarbij de coupures goed laten zien hoe men zich vroeger verdedigde tegen hoog water en bij laag water de landaanwinning gebruikte om een boterham te verdienen. Er zijn niet zoveel voorbeelden van dergelijke dijken te vinden in den lande.

Ook in het Bestemmingsplan Buitengebied 2013 van de toenmalige Gemeente Dongeradeel wordt vermeld dat de dijk met zijn kenmerkende coupures een als waardevol cultuurhistorisch element worden gezien.

In haar publicatie 'Een toekomst voor de dijken' van de RCE (Rijksdienst Cultureel Erfgoed) zegt deze dat gemeenten in hun bestemmingsplannen rekening moeten houden met cultuurhistorische waarden. Dat staat ook in het BRO (Besluit Ruimtelijke Ordening). Ook de Unie van Waterschappen wijst in haar rapport 'Omgaan met erfgoed' op de noodzaak zuinig zijn op erfgoed.

We moeten helaas constateren dat er bij de Slapersdijk/Alddyk nogal wat problemen zijn. Het geringe onderhoudsniveau leidt tot welig groeiende (on)kruid en distels. Dat eerste kunnen wij omwille van de biodiversiteit wel waarderen, maar over de distels hebben wij wel wat zorgen. Daarnaast hebben de coupures veel schade. Ze worden aan gort gereden door landbouwverkeer. Vooral aan de laatste coupure richting Lioessens, die toegang geeft tot de plek waar bieten worden opgeslagen, staat er treurig bij.

Wij hebben natuurlijk binnen de organisatie geïnformeerd hoe het ervoor staat. In antwoord op vragen van Water Natuurlijk in november 2018 schrijft het Dagelijks Bestuur dat men bezig is ook het deel van de Alddyk tussen Peazens en de provinciale weg te verkopen. Onze informatie is dat daarvoor geen gegadigden zijn. Het Wetterskip is met de Gemeente Noardeast Fryslân in gesprek over hoe nu verder.

Omdat er geen voortgang in lijkt te zijn stellen wij in samenspraak met leden van de Gemeenteraad Noardeast Fryslân vragen aan onze respectievelijke Colleges.

Daarom vragen wij uw Dagelijks Bestuur om de volgende vragen te beantwoorden:

1. Vindt u dat de Slapersdijk met haar coupures van cultuurhistorisch belang? Zo nee, waarom niet? Zo ja, waarom en heeft u, zoals de Unie van Waterschappen adviseert, een inventarisatie gemaakt van de waarde van de Slapersdijk/Alddyk;
2. Wat is/zijn de uitkomst(en) van de gesprekken over de Slapersdijk/Alddyk over de schade aan de coupures die u met het Gemeentebestuur van Noardeast Fryslân heeft gevoerd;
3. Heeft u er op aangedrongen dat de Gemeente Noardeast Fryslân niet alleen de cultuurhistorische waarde van de Slapersdijk/Alddyk in haar bestemmingsplan noemt, maar er ook een juridische status (bijvoorbeeld Gemeentelijk Monument) aan toekent;
4. Welke stappen gaat u verder ondernemen? Heeft u bijvoorbeeld overwogen de Slapersdijk, of de coupures onder te brengen bij de Stichting Waterschapserfgoed?
5. Wat is nodig om als Wetterskip Fryslân de cultuurhistorische waarde van de Slapersdijk met haar coupures te erkennen en (al dan niet samen met anderen) beleid te ontwikkelen om deze te verbeteren en in stand te houden?
6. Is de bestuurlijke afspraak binnen Wetterskip Fryslân over het beheer van de Slapersdijk/Alddyk in strijd met de eigen distelverordening en zo ja, wat gaat u daaraan doen? Is dat niet zo, waarom? En hoe communiceert het DB dat met de omwonenden?

Wij ontvangen graag schriftelijk antwoord op deze vragen.

Jelle Arjaans, Water Natuurlijk
Henni van Asten, PvdA
Bram Bonnema, FNP